

După Unirea Moldovei cu Muntenia (1859), dar mai ales după cucerirea independenței, România devine tot mai mult centrul luptei de eliberare națională a românilor din toate provinciile aflate încă sub stăpânire străină. Ca urmare a acestui proces, scurt timp după cucerirea independenței are loc constituirea Partidului Național Român din Transilvania (1881), iar în 1884 Ioan Slavici lansa în ziarul „Tribuna” de la Sibiu faimoasa deviză „*Soarele românismului de la București răsare*”. Condițiile istorico-politice ale luptei de eliberare națională erau însă grele datorită vecinătății imperiilor asupritoare; contradicțiile dintre acestea favorizau numai parțial dezvoltarea luptei naționale românești. În 1883, România a considerat necesar să adere la alianța secretă cu Germania și Austro-Ungaria, pentru a-și asigura echilibrul poziției sale în relațiile internaționale. Aceasta a făcut ca rolul principal al afirmării idealului național să revină în primul rând opiniei publice, maselor populare.

Socialiștii români, partidul politic al clasei muncitoare din România, au susținut cu tărie idealul desăvârșirii unității politice. „*Voim Dacia așa cum ea fu, fiindcă istoria și dreptul, tradițiunea și plebiscitul, trecutul și prezentul ne dau dreptul de a aspira la o Dacie Română*” — declara publicația socialistă „Dacia viitoare” (1883).

Prin crearea partidului politic al clasei muncitoare din România (1893), prin intensificarea activității mișcării socialiste din Transilvania, s-au creat și condiții organizatorico-politice pentru afirmarea crescândă a contribuției întregii mișcări socialiste românești la lupta pentru desăvârșirea unității național-politice a poporului român.

Un moment important al luptei de eliberare națională l-a constituit mișcarea memorandistă din Transilvania (1892—1894) care a prilejuit o impresionantă solidarizare a românilor din toate provinciile, precum și un puternic ecou internațional. Momentul culminant al acțiunii memorandiste l-a reprezentat declarația energică, hotărâtă rostită de dr. Ioan Rațiu la procesul memorandiștilor de la Cluj (mai 1894), la care regimul oprimator încerca zadarnic să judece, să pună în discuție însăși existența românilor; dar replica fermă a dr. Ioan Rațiu a răsunat ca un puternic avertisment: „*Existența unui popor nu se discută, ci se afirmă!*”

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea are loc o înăsprire accentuată a asupririi naționale a românilor din provinciile aflate sub dominație străină, ceea ce duce și la intensificarea simțitoare a luptei de eliberare națională.

Societățile culturale de pe întreg cuprinsul pământului românesc, marile personalități ale științei și culturii românești — în frunte cu Nicolae Iorga, Octavian Goga, V. A. Urechia, V. Lucaciu, A. D. Xenopol ș.a. — se afirmă în primele rânduri ale luptei pentru unitate națională.

La începutul secolului al XX-lea, dezvoltarea social-economică și politică a ridicat în fața națiunii române necesitatea inexorabilă a desăvârșirii unității statale, a eliberării tuturor provinciilor românești aflate sub stăpânire străină și unirii lor cu Țara. România a participat — în 1916—1918 — la primul război mondial pentru cauza sa dreaptă — reunirea într-un singur stat puternic și independent al tuturor românilor. În luptele pentru apărarea pământului patriei împotriva ocupanților militariști germani, în timpul primului război mondial, pentru salvagardarea unității și integrității teritoriale, oștile române, masele populare din întreaga țară au înscris la Mărăști, Mărășești, Oituz și în multe alte locuri pagini nepieritoare de eroism și abnegație, de spirit de jertfă și patriotism fierbinte, imprimând luptei lor un caracter popular național.

Prăbușirea țarismului, victoria revoluției socialiste din Rusia au răsunat ca un îndemn înflăcărat la lupta pentru realizarea aspirațiilor de libertate și autodeterminare ale tuturor popoarelor lumii. Lupta poporului român se încadra organic în mișcarea popoarelor pentru autodeterminare națională și înlăturarea dominației străine. Ea a avut un caracter larg, burghezo-democratic, antrenând clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, celelalte forțe sociale și politice, întregul popor.

În cadrul luptei pentru Unire a activat și o puternică mișcare a românilor din străinătate, formată din prizonieri de război, personalități politice și culturale, mii de voluntari, care s-au organizat în comitete naționale, în unități militare, au publicat numeroase reviste, gazete, broșuri, au mobilizat opinia publică internațională și cercurile politice influente ale vremii în sprijinul cauzei naționale românești (în Rusia, Franța, Italia, Anglia, S.U.A., Suedia ș.a.). Printre fruntașii acestor acțiuni: Octavian Goga, Vasile Lucaciu, Traian Vuia, Take Ionescu, Vasile Stoica, dr. I. Cantacuzino ș.a. Voluntarii ardeleni au participat la luptele de la Mărășești.

Primul moment decisiv, care a deschis calea victorioasă a luptei pentru Unire, a fost istorica declarație de autodeterminare a națiunii române din Transilvania de la 18 octombrie 1918, rostită în chiar incinta Parlamentului de la Budapesta — simbol al oprimării naționale — de către deputatul Alexandru Vaida; această declarație fusese redactată de Vasile Goldiș și aprobată de Comitetul Național Român în ședința de la Oradea din 12 octombrie. „*Pe temeiul dreptului firesc că fiecare națiune poate dispune, hotărî singură și liber de soarta sa, națiunea română din Transilvania dorește să facă acum uz de acest drept, ca liberă de orice înrîuriri străine să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere, precum și stabilirea legăturilor de coordonare a ei cu celelalte națiuni libere. Organul național al națiunii române nu recunoaște îndreptățirea acestui parlament și acestui guvern să se considere ca reprezentante ale națiunii române, ca să poată reprezenta la congresul general de pace interesele națiunii române, căci apărarea intereselor ei — națiunea română o poate încredința numai unor factori designați de propria ei adunare națională. Afară de organele delegate de adunarea națională sau alese din mijlocul său, nimeni nu poate fi îndreptățit să trateze și să hotărască în treburile care se referă la situația politică a națiunii române. Toate deciziunile care s-au luat și s-ar face fără aprobarea acestor organe, le declarăm ca nule și fără valoare, care nu leagă întru nimic națiunea română. Națiunea română care trăiește în monarhia austro-ungară așteaptă și cere — după multe suferințe de veacuri — afirmarea și valorizarea drepturilor ei nestrămutate și inalienabile la deplina viață națională*”. Era firesc ca o asemenea declarație să producă un mare ecou în toate cercurile politice interne și externe, precum și în opinia publică a epocii. Această hotărâre istorică va fi transpusă în realitate prin cursul irezistibil al luptei maselor populare pentru Unirea cu Țara.

În noaptea de 30/31 octombrie izbucnea revoluția burghezo-democratică, iar în dimineața zilei de 31 octombrie lua ființă Consiliul Național Român (devenit citeva zile mai târziu Consiliul Național Român Central, cu sediul la Arad). E semnificativ faptul că manifestul care anunța acest eveniment a fost publicat într-o ediție specială a gazetei socialiste românești „Adevărul”, primul organ de presă al Consiliului. El era intitulat „Revoluția a învins”. După ce arăta că „*Europa este în flăcări. Popoarele subjugate au scuturat jugul robiei de clasă și de rasă. Epoca apăsării naționale a trecut și toate popoarele dispun liber de soarta lor*”, manifestul trecea în revistă succesele luptei de eliberare națională a popoarelor din fosta monarhie și preciza: „*Românii din Ungaria și Transilvania*

și-au constituit Consiliul Național Român ca unicul for care reprezintă voința poporului român și se bazează pe libera hotărâre asigurată de curentul vremii și de voința popoarelor libere. Trupele române, prin delegații lor, s-au alăturat Consiliului Național Român, în care își vor trimite exmișii (reprezentanții — n.n.) lor. Consiliul Național Român al națiunii române din Ungaria și Transilvania s-a constituit la 30 octombrie (stil nou) 1918, din exmișii Comitetului partidului național român și din exmișii Comitetului central român al Partidului social-democrat din Ungaria.

Exmișii Comitetului partidului național român sînt următorii: Teodor Mihali, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida, Ștefan Cicio-Pop, Aurel Vlad, Aurel Lazăr. Exmișii Comitetului central al Partidului social-democrat sînt următorii: Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, Enea Grapini, Bazil Surdu, Tiron Albani, Iosif Renoiu.

Consiliul național român stă pe baza principială a liberei dispoziții asupra sorții lor a națiunilor, principiu fixat de președintele Wilson ca o condiție a păcii lumii și primit atît de partidul național român cît și de partidul social-democrat și recunoscut din partea reprezentanței oficiale a monarhiei și a Ungariei, de asemenea și de Consiliul național maghiar. Ca națiune liberă dorim să ne întovărășim în frățescă armonie cu toate celelalte națiuni libere. (semnează) **Consiliul Național Român.**

Lupta pentru Unire lua, așadar, un caracter revoluționar ce se va manifesta ca atare în tot cursul lunii noiembrie 1918; totodată, ea avea încă de la început largi reverberații internaționale.

Pe întreg teritoriul Transilvaniei s-au format consilii județene, locale și gărzi naționale, ca organe ale unei largi mișcări revoluționare burghezo-democratice, care activau sub conducerea Consiliului Național Român Central. În manifestul lansat la 7/20 noiembrie 1918, pentru pregătirea mării adunări de la Alba Iulia, se arată: „Mersul irezistibil al civilizației omenești a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine [...] vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți”.

Hotărîrea istorică a Unirii a fost luată într-o atmosferă de puternic entuziasm de către Marea Adunare Națională ca organ politic reprezentativ al întregii națiuni române din Transilvania, formată din 1228 deputați aleși prin vot universal de către cercurile electorale sau desemnați de toate instituțiile românești din Transilvania. Adunarea populară a celor peste 100.000 de români, veniți din toate părțile, a primit hotărîrea Unirii cu însuflețire de nedescris, ca și adunările locale ale celor rămași acasă.

Alături de cunoscuți oameni politici și fruntași ai mișcării naționale ca Gh. Pop de Băsești, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida, militanți ca dr. Petru Groza, Emil Isac, reprezentanți ai bisericii etc., au participat și 150 de delegați ai social-democrației române, reprezentînd aproape 70.000 de muncitori organizați. „Au rămas întipărite cu litere de aur în marea carte a istoriei patriei — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — aceste cuvinte ale Rezoluției de la Alba Iulia: «Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania și Banat... adunăți prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decretază unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România»”.

Cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a Unirii din 1918, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată: „Desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în modul cel mai categoric faptul că Unirea nu a fost efectul unei întâmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legitime între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile ale poporului, pe de o parte și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decît să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor”.

* * *

Posteritatea Unirii a dovedit și dovedește tot mai mult, pe măsura trecerii timpului, măreția înfăptuirii de acum 65 de ani, caracterul legic al formării și desăvîșirii statului

național unitar, independent, suveran român. Prin înfăptuirea prevederilor esențiale înscrise în actul Unirii, România a intrat într-o nouă epocă a existenței sale, situîndu-se pe o treaptă superioară a afirmării sale în planul relațiilor internaționale. Unirea a avut consecințe dintre cele mai favorabile în toate domeniile vieții sociale, economice, politice, culturale, constituind principalul factor dinamizant al evoluției societății românești în ansamblul ei. Fără realizarea cadrului național-politic unitar nu ar fi fost posibilă dezvoltarea accelerată a forțelor de producție — pînă la nivelul cel mai înalt, atins în 1938 —, nu ar fi fost posibilă dezvoltarea mișcării muncitorești, revoluționare și democratice — care a culminat cu fărîrea Partidului Comunist Român (1921), cu marile lupte sociale conduse de comuniști în perioada interbelică —, nu ar fi fost posibilă înflorirea fără precedent a culturii naționale, a puterii creatoare a poporului român în toate domeniile vieții materiale și spirituale. Fără Unirea din 1918 nu ar fi fost posibil ca România să-și afirme cu atîta elocvență identitatea proprie și rolul de prim plan în promovarea unor principii noi în relațiile internaționale, pentru colaborare, pentru apărarea păcii, pentru respectarea dreptului tuturor statelor indiferent de mărime sau forță. Unirea din 1918 a reprezentat punctul de referință pentru tot ceea ce a urmat în istoria poporului român, pînă astăzi; ea a trebuit să fie consolidată, dezvoltată, continuată de noile forțe ale progresului societății românești, a trebuit să fie mai ales apărată în fața tuturor pericolelor care o amenințau, a trebuit, trebuie și va trebui întotdeauna afirmată ca una din cele mai puternice coordonate ale existenței noastre naționale. Limitele de clasă în care au conceput burghezia și moșierimea realizarea practică a cadrului statal pe deplin unitar, sînt evidente; dar, aceste limite au ieșit la iveală mai ales după 1918 și nu au putut diminua importanța mării înfăptuiri istorice a întregului popor. De altfel, după cum se știe, toate clasele și categoriile social-politice erau interesate în realizarea Unirii; rolul principal a revenit țărănimii — marea majoritate a populației —, muncitorimii — forța cea mai înaintată a națiunii —, intelectualității — care a dat expresie și a afirmat în mod tradițional, în întreaga noastră istorie națională, marile idealuri ale unității naționale —, celor mai de seamă personalități ale luptei pentru desăvîșirea unității politice. Moșierimea, aflată în accentuat declin, își va restrînge treptat și vizibil pozițiile de clasă, îndeosebi după reforma agrară din 1921 și după desființarea partidului conservator. Resturile acestei clase anacronice vor mai continua să afecteze, într-o anumită măsură, structurile sociale ale țării, să alimenteze forțele de dreapta, fiind în cele din urmă definitiv înlăturate scurt timp după începutul revoluției de eliberare socială și națională. Burghezia — de toate categoriile (desigur, cu nuanțările corespunzătoare) —, în preajma anului 1918 și un anumit timp după Unire, avea încă de îndeplinit un anumit rol în ceea ce privește întregirea unității politice, în consolidarea acesteia, fiind puternic interesată în realizarea statului național pe deplin unitar, atît din punct de vedere economic, cît și politic, prin aportul economic al teritoriilor care s-au reunit cu Țara în 1918, prin omogenizarea pozițiilor sale față de putere, prin posibilitatea accesului întregii burghezii la puterea politică în noul cadru statal. Aceste caracteristici și-au pus amprenta pe întregul proces al integrării și unificării administrative, legislative, instituționale, inclusiv în ceea ce privește noile regrupări politice și adoptarea orientărilor politice corespunzătoare în noile condiții. Prin dialectica evoluției

social-economice și politice specifice din țara noastră, capitalismul, orînduirea burgheză din România, își va accelera dezvoltarea finală și declinul inevitabil pînă la epuizarea resurselor proprii, a măsurii maximei dezvoltări. Rolul fundamental în cristalizarea acestui fenomen definitoriu al istoriei contemporane l-a îndeplinit lupta revoluționară a proletariatului sub conducerea P.C.R. Documentele de partid — opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — lucrările istoriografiei românești demonstrează cu pregnanță faptul că Unirea din 1918 a însemnat o premisă istorică esențială a înseși făuririi Partidului Comunist Român.

* * *

Putem spune astăzi, din perspectiva timpului, că fără Unirea din 1918 nu ar fi fost posibilă nici marea revoluție de eliberare socială și națională declanșată în August 1944, a cărei explicație istorică fundamentală rezidă în toate acumulările cauzale din perioada interbelică, ce-și au punctul de pornire în crearea cadrului statal pe deplin unitar. Aceasta dovedește, o dată mai mult, continuitatea procesului istoric ascendent al societății românești, accelerarea sa considerabilă în epoca contemporană, dezvoltarea continuă a tradițiilor revoluționare ale poporului român.

Cea dintîi hotărîre energetică a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă — întoarcerea armelor împotriva hitlerismului — a asigurat alungarea cotropitorilor fasciști și eliberarea teritoriului ocupat de horthyști, anularea odiosului dictat de la Viena. După anii care au însemnat cea mai grea perioadă din istoria națională, poporul român în frunte cu comuniștii a înscris una din cele mai înălțătoare pagini în analele luptelor sale pentru libertate și dreptate. Izbînda istorică a revoluției care a deschis o nouă eră în istoria patriei *avea la baza ei, ca întotdeauna, unitatea națională*, ridicată la un rang valoric superior de partid. Tratatul de pace, care au pecetluit încheierea celei de-a doua conflagrații mondiale, au consfințit pentru *a doua oară*, justiția apartenenței Transilvaniei la statul național unitar, suveran și independent român. Integritatea teritorială a patriei, unitatea de voință a întregului popor, independența și suveranitatea de stat și-au impus în anii socialismului nu numai tăria intangibilității, a inviolabilității lor ca atribute definitorii ale statului socialist, ci au dobîndit sensuri incomparabil mai profunde, mai înalte față de perioada interbelică, în toate planurile vieții sociale: în crearea, consolidarea ireversibilă și continua dezvoltare multilaterală a economiei socialiste — temelia reală a deplinei egalități în drepturi a tuturor fiilor patriei, fără deosebire de naționalitate, în creșterea fără precedent a nivelului de trai al întregului popor, în participarea sa conștientă la conducerea societății, în neîncetata dezvoltare și perfecționare a sistemului nostru politic, a democrației socialiste, în înflorirea — de asemenea, fără precedent — a vieții noastre spirituale, a culturii naționale, a puterii de creație a maselor, iar ca un corolar firesc, ca o reflectare a întregului proces revoluționar amintit — în creșterea, ca niciodată pînă acum, a conștiinței sociale, a conștiinței naționale, revoluționare, în afirmarea puternică a unității națiunii noastre socialiste. Pe această bază, gîndirea social-politică românească a zilelor noastre a atins culmi nebănuite nici chiar la începutul revoluției, sintetizînd, la un înalt nivel de responsabilitate pentru destinele patriei, întregul tezaur al tradițiilor noastre istorice, revoluționare, ceea ce asigură și descifrarea perspectivelor, a drumului nostru către viitorul comunist al țării, inclusiv depășirea unor greutăți generate de impactul unor factori externi. Expresia cuprinzătoare, profundă și de larg orizont, de inestimabilă valoare practică, a gîndirii social-politice românești contemporane o reprezintă vasta operă a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Numai datorită victoriilor istorice ale poporului român în construirea socialismului a devenit posibilă afirmarea României socialiste pe plan internațional la cele mai înalte cote valorice, morale și politice, în primele rînduri ale luptei popoarelor pentru libertate, independență, pentru dreptate și progres, pentru colaborare și pace, pentru preîntîmpinarea unui nou conflict mondial.

Reîntorcîndu-ne în timp, putem reafirma cu sporită mîndrie patriotică, comunistă, că marea Unirea din 1918 rămîne de-a pururi în istoria românească drept jalon principal, unul

dintre momentele cele mai luminoase ale vieții nepieritoare a acestui popor, a cărui strălucire se proiectează la infinit. Rămîne tocmai de aceea ca o îndatorire sacră a tuturor generațiilor de a se lumina pururea la acest inepuizabil izvor de învățăminte ale trecutului și prezentului.

* * *

Cum este firesc, un moment de atare dimensiuni și reverberații în timp ne-a lăsat o impresionantă moștenire istoriografică, documentară, ce se cere neîncetat îmbogățită. Tot astfel stau lucrurile și în ceea ce privește reflectarea mării înfăptuiri istorice de acum 65 de ani în muzee, grija pentru conservarea și sporirea patrimoniului cultural național, a monumentelor istorice și artistice legate de marele eveniment. Este un adevăr unanim cunoscut că toate aceste mărturii ale trecutului, sau ale prețuirii acestuia, sînt menite a îndeplini neîncetat o funcție creatoare, stimulatorie, nu numai în plan cultural-științific, ci îndeosebi în acela educativ de masă, al cultivării patriotismului, mai ales în rîndurile tinerelor generații, prin acțiunea coordonată — și de o calitate tot mai bună — a tuturor factorilor implicați din domeniul politico-ideologic, cultural-educativ, din învățămînt și știință. Evaluînd acest adevăr și în perspectiva devenirii, a dezvoltării sale, putem aprecia că aceste nobile funcții formativ-educative își vor spori neîncetat menirea și contribuția lor la modelarea omului, a conștiinței revoluționare, ceea ce incumbă de pe acum o răspundere deosebită. În privința muzeelor și caselor memoriale s-au obținut realizări de seamă. „Marea Unire“ este prezentă în toate marile muzee ale țării; desigur este și va fi întotdeauna loc mai mult pentru îmbogățirea muzeistică a acestei pagini memorabile a istoriei naționale, pentru reflectarea ei mai nuanțată, mai diferențiată. Avem un Muzeu al Unirii la Alba Iulia al cărui profil dedicat Unirii din 1918 este opera anilor socialismului. A fost destinată circuitului muzeal Sala Unirii, istorica sală a fostei Cazine a ofițerilor din cetatea Unirii unde s-a întrunit Marea Adunare Națională, organul politic reprezentativ care a hotărît „Unirea pe vecie cu România“. Au fost restaurate alte monumente și create unele noi — în primul rînd statuia lui Mihai Viteazul — în complexul muzeal de la Alba Iulia și în alte localități din țară (Cluj-Napoca, Oradea, Sf. Gheorghe, Arad etc.). Muzeele și casele memoriale s-au bucurat și se bucură și ele de atenția cuvenită (casa memorială „Aurel Lazăr“ din Oradea — deocamdată marcată numai printr-o placă comemorativă —, Casa memorială a Mureșenilor din Brașov, Casa memorială „Emil Isac“ din Cluj-Napoca, Muzeul „Octavian Goga“ de la Ciucea, casele memoriale de la Șișești și Băsești, legate de numele luptătorilor Vasile Lucaciu și Gh. Pop de Băsești și altele). Aradul așteaptă încă să fie împodobit cu lăcașuri demne de rolul său în înfăptuirea Unirii (palatul „Tribunei“, al „Românului“, sediul Consiliului Național Român Central ș.a.). Nu numai ochiul, ci în primul rînd mințea și conștiința cetățeanului României socialiste s-au obișnuit a întîlni în numeroase localități ale țării o serie de monumente, mai vechi sau mai noi, dedicate — de pildă — independenței, primului război mondial sau revoluției de eliberare socială și națională. Dacă în perioada interbelică oficialitățile vremii nu au avut suficientă grijă pentru evitarea unei anumite stereotipii a monumentelor de acest gen, îndeosebi în localitățile rurale, ar fi oare atît de greu ca astăzi, cu resurse materiale și mai ales morale locale, nu neapărat costisitoare, să presărăm pe întinsul patriei monumente ale Unirii? Dar un mare monument al Unirii în Capitala țării? Tot astfel în Banat — la Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Oravița ș.a. —, în Hunedoara — la Petroșani, Orăștie —, în Bihor și Maramureș, în Sătmăr și Sălaș, în Apusenii și în Țara Birsei, la Făgăraș și Sibiu, în Mureș și la Bistrița-Năsăud, la Turda și Sighișoara, la Mediaș, Toplița și Reghin etc. etc. — adică în toate cele patru zări ale mării cetăți istorice a neamului românesc care este Transilvania. În întinsa zonă extracarpatică — nucleul politico-istoric în jurul căruia s-a realizat Unirea — posibilitățile creației monumentale și muzeistice sînt tot atît de întinse. Desigur, unele implică eforturi materiale, nu se pot realiza toate dintr-o dată. A nu uita însă niciodată această îndatorire față de înaintași, față de noi și față de viitorime rămîne una din coordonatele morale esențiale ale politicii noastre culturale, ale socialismului.